

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

FILOLOGIK TADQIQOTLARNING YANGI BOSQICI: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR

III XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN MATERIALLARI

2025-yil, 21-OKTABR

BUXORO – 2025

ANJUMAN DASTURIY QO'MITASI

1. B.B. Ma'murov	- Buxoro davlat pedagogika instituti rektori, rais;
2. Z.M. Muqimov	- Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, rais muovini;
3. G.R. Akramova	- Ilmiy – tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i, a'zo;
4. X.A. Xaitov	- Tillar fakulteti dekani, a'zo;
6. U.S.Amonov	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası mudiri, a'zo;
7. D.B.Axmedova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası professori, a'zo;
8. G.B.Rustamova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
9. G.R.Mirxanova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
10. R.A.Saidova	O'zbek tili va adabiyoti kafedrası professori, a'zo;
11. Y.U.Nurova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
12. Sh.Sh.Nizomova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
13. N.H.Hojiyeva	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
14. M.U.Usmonova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası katta o'qituvchisi, a'zo;
15. N.A.Bafoyeva	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
16. N.O. Avazova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
17. S.T. Latipova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo

ILMIY ANJUMANNING TASHKILIIY QO'MITASI

1. M.M. Bafayev	- O'quv ishlari bo'yicha prorektor, rais;
2. M.L. Umedjanova	- Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektor, rais muovini;
3. U.S. Amonov	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası mudiri, a'zo;
4. F.R.Rustamov	Tillar fakulteti Yoshlar bilan ishlash bo'yicha dekan o'rinbosari
5. L.F. Sharipova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası professori, a'zo;
6. M.Y. Ro'ziyeva	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası professori, a'zo;
7. Sh.M. Istamova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
8. M.B. Sharipova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
9. G.B. Rustamova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
10. R.R. Xalilova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
11. M.U. Usmonova	O'zbek tili va adabiyoti kafedrası katta o'qituvchisi, a'zo;
12. F.K. Nurova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası katta o'qituvchisi, a'zo;
13. N.N. Mirjonov	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
14. M.Y. Latifova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
15. M.A. Tilavova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
16. M.V. Jabborova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo.

To'plam O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 27-dekabrda "2025-yilda o'tkazilishi rejalashtirilgan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida"gi 496-sonli buyrug'i rejasida belgilangan tadbirlarning bajarilishini ta'minlash maqsadida Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi Buxoro davlat pedagogika institutida o'tkazilgan "Filologik tadqiqotlarning yangi bosqichi: zamonaviy tendensiyalar va istiqbollar" mavzusidagi III xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari asosida tuzildi.

Mas'ul muharrir:

G.B. Rustamova - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Taqrizchilar:

D.S. O'rayeva - filologiya fanlari doktori, professor
F.S. Safarova - filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

“HIKMATNOMA”ASARIDA XALQNING AXLOQIY QADRIYATLARI TALQINI

Ismoilova Sabina Jasurovna

Buxoro davlat pedagogika instituti

O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya. Mazkur tezisda “Hikmatnoma: o‘zbek maqollarining izohli lug‘ati” asarida aks etgan xalqning axloqiy qadriyatlari, ularning badiiy ifodasi va ma’naviy mazmuni tahlil etilgan. Asarda jamlangan maqollar o‘zbek xalqining asrlar davomida shakllangan dunyoqarashi, axloqiy mezonlari hamda ma’naviy hayot tamoyillarini ifodalaydi.

Kalit so‘zlar: o‘zbek maqollari, xalq og‘zaki ijodi, axloqiy qadriyatlar, milliy tafakkur, ma’naviy meros, halollik, to‘g‘rilik, ezgulik, xalq donishmandligi.

Аннотация. В данной диссертации анализируются нравственные ценности народа, отраженные в труде «Хикматнома: Аннотированный словарь узбекских пословиц», их художественное выражение и духовное содержание. Собранные в труде пословицы отражают мировоззрение, нравственные критерии и принципы духовной жизни узбекского народа, формировавшиеся веками.

Ключевые слова: узбекские пословицы, народное устное творчество, нравственные ценности, национальное мышление, духовное наследие, честность, правдивость, доброта, народная мудрость.

Abstract. This thesis analyzes the moral values of the people reflected in the work “Hikmatnoma: An Annotated Dictionary of Uzbek Proverbs”, their artistic expression and spiritual content. The proverbs collected in the work reflect the worldview, moral criteria and principles of spiritual life of the Uzbek people formed over the centuries.

Keywords: Uzbek proverbs, folk oral culture, moral values, national thinking, spiritual heritage, honesty, truthfulness, goodness, folk wisdom.

“Hikmatnoma”da xalq og‘zaki ijodi namunalarining insonni ezgulikka chorlovchi, ijobiy fazilatlarni targ‘ib qiluvchi ma’naviy manba sifatidagi ahamiyati ko‘rsatib berilgan. Xalq og‘zaki ijodi millatning ma’naviy xazinasidir. Unda xalqning dunyoqarashi, urf-odatlar, axloqiy me‘yorlari, orzu-intilishlari mujassamdir. Maqollar esa ushbu xazinadagi eng qadimiy, eng donolik bilan sug‘orilgan janrlardan biri hisoblanadi.

Hikmatnoma– o‘zbek maqollarining izohli lug‘ati asari o‘zbek xalqining asrlar davomida shakllangan axloqiy, ma’naviy va ijtimoiy qadriyatlarini o‘zida mujassam etadi. Asar nafaqat til va ma’no nuqtayi nazaridan, balki xalq tafakkurining axloqiy mezonlarini o‘rganish uchun ham bebaho manba bo‘lib xizmat qiladi.

“Hikmatnoma”da jamlangan maqollar xalqning hayotiy tajribasi va axloqiy qarashlarini ifodalaydi. Ularning har biri insonni ezgulikka, mehnatsevarlikka, rostgo‘ylikka, sabr va adolatga chorlaydi. Masalan, “To‘g‘rilik bilan yurgan elda yuzing yorug‘ bo‘lur” yoki “Halollik – eng ulug‘ boylik” kabi maqollar xalqning halollik va poklikni eng oliy fazilat deb bilishini ko‘rsatadi. Shuningdek, asarda ota-ona hurmati, do‘stlik, mehr-oqibat, sabr, adolat va mehnatga da‘vat kabi qadriyatlar keng yoritilgan. Maqollar orqali xalq insoniylikning haqiqiy mezonini belgilaydi: kimki axloqiy jihatdan pok bo‘lsa, u jamiyatda obro‘-e‘tibor topadi.

“Hikmatnoma”da axloqiy qadriyatlar nafaqat individual darajada, balki ijtimoiy uyg‘unlik asosida ham talqin qilinadi. Maqollarda insonning o‘zgalarga munosabati, jamiyatdagi o‘rni va burchi haqida chuqur falsafiy fikrlar ifoda topgan.

Masalan, “Yaxshilik qil – dengizga ot, baliq bilmasa, Xoliq bilar” maqoli xalqning ezgulikni kimgadir minnat uchun emas, balki Alloh rizosi uchun qilish kerakligini anglatadi. “Hikmatnoma”da aks etgan axloqiy qadriyatlarning yana bir muhim jihati — ularning tarbiyaviy ahamiyatidir. Maqollar asrlar davomida xalq orasida og‘zaki tarbiya

vositasi sifatida xizmat qilgan. Har bir maqolda yoshlarni to'g'rilikka, adolatga, mehnatsevarlikka, sabrga, kattalarga hurmat va kichiklarga e'tibor ko'rsatishga da'vat qiluvchi fikr yotadi. Shu bois maqollar xalqning eng ishonchli "axloq maktabi" vazifasini o'taydi.

Maqollardagi axloqiy qadriyatlarning falsafiy ildizlari ham e'tiborga molik. Ularning mazmunida Sharq donishmandlari — Forobiy, Navoiy, Jomiy, Ahmad Yassaviy kabi allomalarning axloqiy-falsafiy qarashlari bilan uyg'unlik seziladi. Masalan, Navoiy "Mahbub ul-qulub" asarida halollik, rostgo'ylik, sadoqat, sabr kabi insoniy fazilatlarni ulug'lagan bo'lsa, "Hikmatnoma"dagi maqollar xalq tilida ayni shu g'oyalarni soddaligi va hayotiyliigi bilan ifoda etadi.

Bu kabi maqollar xalq tafakkurining axloqiy asoslarini ifodalaydi va o'zbek milliy ma'naviyatining tayanch poydevorini tashkil etadi. Shuningdek, "Hikmatnoma" asari yosh avlodni axloqiy tarbiyalashda muhim manba sifatida ahamiyat kasb etadi. Asar orqali ko'rinadiki, o'zbek xalqining ma'naviy madaniyati ezgu qadriyatlarga tayanadi. Ularning asosida insonni ezgulikka chorlash, yovuzlikdan ogohlantirish va hayotga to'g'ri yo'l bilan qarash tamoyillari yotadi. Shuning uchun bu asar xalq og'zaki ijodining eng muhim manbalaridan biri sifatida, milliy tafakkur va axloqiy tarbiya uchun bebaho o'rin egallaydi.

"Hikmatnoma" o'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan axloqiy qadriyatlarini mujassam etgan bebaho manba hisoblanadi. Asardagi maqollar xalq hayoti, tafakkuri va dunyoqarashining ma'naviy ko'zgusidir. Ular bugungi kunda ham insonlarni ezgulikka, halollikka, mehnatsevarlikka, sabr va adolatga undaydi. Bu asar faqat maqollar to'plami emas, balki xalq axloqiy merosining tirik ifodasi, ma'naviyat saboqlari majmuasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Hikmatnoma: o'zbek maqollarining izohli lug'ati". – Toshkent: "Ziyouz kutubxonasi", www.ziyouz.com
2. Rasulov A. O'zbek xalq og'zaki ijodi. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.
3. Shodmonov U. Xalq maqollarida axloqiy qadriyatlar talqini. – "Filologiya masalalari" jurnali, 2020.
4. Jabborova M. HEAVENLY ATTRIBUTES FOUND IN FOLKLORE AND THEIR IMPORTANCE IN EVERYDAY LIFE //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 10. – C. 159-162.
5. Valiyevna J. M., Atoevna O. F. SHODIQL HAMRONING «HOVLIDAGI DARAXT» TIMSOLINIG SHAXS SIFATLARIGA EPITET BOLIB KELISHI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 44. – №. 8. – С. 57-60.
6. Jabborova, M., & Safoyeva, S. (2024). THE IMAGE OF THE SUN IN EPIC WORKS. *Solution of social problems in management and economy*, 3(4), 165-168.
7. Jabborova, M. (2023). THEORETICAL INTERPRETATION OF STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT. *Solution of social problems in management and economy*, 2(12), 36-40.
8. Jabborova, M., & Safoyeva, S. (2024). THE IMAGE OF THE SUN IN EPIC WORKS. *Solution of social problems in management and economy*, 3(4), 165-168.
9. Valiyevna, J. M. (2024). The Artistic Perfection of Cosmic Images in the Works of Yusuf Khos Hajib and Navoi. *Journal of Intellectual Property and Human Rights*, 3(4), 153-158.
10. Jabborova, M. (2024). MUMTOZ SHE'RIYATDA UCHRAYDIGAN OY, YULDUZ, QUYOSH TIMSOLLARINING SHAXS QIYOFASIDA TIMSOLLANISHI. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 3(1), 48-52.